

Марий литератур
9 класс
Муниципальный йыжын

1. Пүртүс нерген сүретлыме ужашым могай произведений гыч налме? Произведенийын авторжым палемдыза.

Шүдö дене, тўжем йол дене лумым тошкымашеш, адак шотлен пытарыдыме имне пышкырымашеш ош пасу помыжалте. Ёжара кояш тўнале, ик уштыш наре умбалне, аркаште, кумда ял палдырна. Ял шойылно изи арама койылда, арамаже тыгела кадыргат, пел корнешыже йомеш: ала пыта, ала лоп вереш волен кая, волгалт шудымылан лийын раш ок кой. Ялыш тывел могырым ик корно миен пура, ик корно воктенже олым вуян пўкшерме воштыр-влак шогат. Тиде – корно йомдарыме деч маяк. Ял нимогай сўй уке годымсо гае шып.

2. Могай произведенийын текстше гыч тиде ужаш? Кö мура? Произведенийын авторжым палемдыза.

а) Муралтен-муралтен, пикшым шуым,

Йўксö кайык толде ом лўял.

Ойлашаш мутем пешак шуко –

Апшат ешым ужде шым ойла.

б) Сўрем йўдшат моткоч кўчык,

Эр ёжара касым алмашта.

Лач тыгаяк ёдыр курым,

Шижын от шу, эртал кая.

Ой, шем чодырам, кумда олыкем,

Молан шўлыкын койыда?

Шўдыр-влакше, ваш чўчкен,

Мом тынаре ойледа?

Ой, шижам, колам йўкдам,

Ойган шўмем вўчкеда.

Поро пўртүс, шочынава,

Пўрымаш мыланем ойгым сöра.

в) Юнго воктен вўдвакшыже

Мо пеш талын йонгышта?

Юнго воктен вўдвакшыже

Мо пеш талын йонгышта?

Мемнан шинчавўдна миен шуын дыр,

Садлан пеш талын йонгышта.

Мемнан шинчавўдна миен шуын дыр,

Садлан пеш талын йонгышта.

3. Нине ой-влакым могай литературный герой каласен? Могай произведенийыште?

а) «Уке, мый ынде тугай умылыдымо батрак омыл. Ынде мый пўтынь тўнямбал буржуйым пытарыше партизан улам!»

б) «Курым-курым мучко азырен төра-влак ажыше шучко янлыкла поктылыч мемнам. Меже вольык кўтў семын пычкемыш чодыраште, куп лонгаште тыныс илышым кычалына!.. Поро пошкудем, эргым, ёдырем-влак, вий-куатдам чумырыза иктыш!.. Юл велысе моло калык семын налза кидыш пычал-ўзгарым, писе умдым! Тыге гына ме ончыкылык тукумлан шке айдеме тўснам арален кодена!»

в) «Чытыза! Жап шуэш! Тиде шинчавўд арамыш ок йом!»

4. Н. Лекайнын «Кугу сарын тулыштыжо» романысе герой-влак лўм ден ача лўмыштым ешарыза.
а) Лашманов
б) Назарченко
в) Зуев
5. С. Г. Чавайнын «Акпатыр» драмыштыже Паймыр могай семўзгар дене шокта?
6. Миклай Казаковын творчествожым кў тыге аклен?
«Мом але марте ыштен Казаков – мурызо, кусарыше, публицист да гражданин – тидын денат мемнан поэтна веле огыл, а туныктышына лийын тудо. Ме тудым сай йолташ семын да кўлеш ойым пуэн моштышо йолташ семын, поэзийын лым лийдыме тыршыше пашаенже семын аклена».
7. *Ойлымашлан* определенийым пуыза, пример дене пентыдемдыза.
8. «Эй, шемер марий, йывырте» мурылан кў семым келыштарен?
9. Могай поэт шке сылнымут пашаж нерген тыге каласен?
«Мый мурем, кузерак илышнаже кажне кечын вашталт уэмеш...»
10. Почеламутлан тичмаш анализым ыштыза.

Йўр сўрет

Тугае йўр – юмашне! – толын лекте:
Тавен-тава да лўдыктен шурга.
Чыла пашаже тудын кызыт икте:
Кава ден мландым ваш ыштен урга.

Нимом аман чараклан огеш шотло:
Эсогыл кў саварым кўргынчеш
Да тамыкысе шоным налше подла
Тўжемле шўвырон дене шолеш.

Да кенета – ужат, могае ормыж! –
Кышкалалтеш чал теҥыз дек умбак.
...Да, вўд муэш шкаланже тура корным,
Айдеме веле ок му эрежак.

Геннадий Ояр

Марий литератур

9 класс

Муниципальный йыжынын йодыш-влаклан вашмутым аклыме нормо

1. Я. Ялкайн. Андрий Толкын.

Чын вашмутлан 3 балл.

2. а) Яныш Ялкайн. Андрий Толкын. Эвай мура.
б) К. Коршунов. Аксар ден Юлавий. Юлавий мура.
в) Никандр Ильяков. Опак Микита. Праско мура.

Авторжымат, произведенийжымат, мурызыжымат палымылан 3 балл дене.

Чылаже 9 балл.

3. а) Мухамыттен. Андрий Толкын.
б) Тулбай. Аксар ден Юлавий.
в) Ирина Павловна. Кугу сарын тулыштыжо.

Литературный геройымат, произведенийым палымылан 2 балл дене.

Чылаже 6 балл.

4. а) Лашманов Вениамин Иванович.
б) Назарченко Яков Михайлович.
в) Зуев Иван Матвеевич.

Чын вашмутлан 3 балл дене. Чылаже 9 балл.

5. Күсле.

Чын вашмутлан 3 балл.

6. Валентин Колумб.

Чын вашмутлан 3 балл.

7. Ойлымаш – кугу огыл повествовательный произведений. Тудо шагал геройн, тушто илыш гыч посна эпизод, событий-влак сүретлалтыт.

Чын вашмутлан 3 балл, пример дене пентгыдемдымылан 3 балл.

Чылаже 6 балл.

8. И. С. Ключников-Палантай.

Чын вашмутлан 3 балл.

9. Никандр Лекайн.

Чын вашмутлан 2 балл.

10. Почеламутым лончылымо критерий.

Тема – 1 балл. Идей – 1 балл. Жанр – 1 балл. Кумылын ойыртемже, эмоций тусшо – 2 балл. Тудын нерген тунемшын шонымыжо – 1 балл. Интонаций – 1 балл. Мут образ-влак – кажне образлан 1 балл гыч, нуным почын пуэн гын, эше кажныжым ик балл дене аклена. Чонгалтме ойыртем – 1 балл. Жап да кмдык – 2 балл. Троп-влак – кажныжлан 1 балл гыч. Нунын функцийышт – кажныжлан 1 балл гыч. Синтаксический фигур-влак – кажнылан 1 балл гыч, значенийыштым ончыктымылан 1 балл дене ешарена. Ритмика – 1 балл. Рифмика – 1 балл дене кажне ойыртем. Строфика – 1 балл. Фоника – 1 балл дене кажныжым.

Марий литератур
10 класс

1. Тиде ужашым могай произведений гыч налме? Произведенийын авторжым палемдыза.

«...Ой, неле тунемаш! Неле пычкемыш ял гыч мийыше, пуанаш тўналше ўдырамашлан тўжем ий дене погынышо науком, кечын изи чинче падыраш гай поген, вуйышко опташ. Ой, неле... Тунемаш пеш куштылго, модын воштыл куржталме дене иктак манын, кў манеш? Кугу вийым пышташ кўлеш, шуко жапым пуаш верештеш, шуко, мучашдыме шуко книга лудман, вуйгонтыра пеныжалтын коржаш тўналмешке, чот шоныде ок лий.»

2. Кў нерген тиде ужашыште ойлалтеш? Могай произведений гыч.

а) «Шочмо кечыж годым...ончен йўратет. Садвечысе мотор пеледыш гай шогылтеш. Ўпшым чаткан шерын шынден, ўрышыжым йытыран пўтыралын, йым-йым ош согам пижыктен, тока гына ургыктым парадный вургемым чиен. Суран кемже дене роштке ошкыл колта, ласка шомакым каласкален, алал чон дене саламлалтеш. Икманаш, картинкысе гай мотор.»

б) Кори кугызан мотор ўдыржў тений латшым ийышке веле тошкалын. Ачаж гаяк кугурак йытыра кап-кылан, аваж гай ош йыргешке чурияш, шара шинчан ўдыр. Ўмбакайыме пор гай ош тувыр-шовыржо, кыдал ўшталме йолван ўштыжў, онеш сакалыме шўшер ден ший аршашыже чиен шогалаш моштымыжым раш ончыктат. Кўляш гай пушкыдо ўпшў покшел корнын шерын йылгыжтарыме, ўпене почышто кечыше окса мучашан ўп йолва ден онгышто улшо аршашыже тарванымыж еда чыр-чыр мурат.»

3. Нине ой-влакым могай литературный герой каласен? Могай произведенийыште?

а) – Уке, мый ом курж. Мый илыш-корным землемерла вискалем, ямщикла кукшо корным кычалам.

б) – Тый тугеже вара земский начальник от лий ыле, зверский начальник лият ыле... Мемнан чодыраште янлык шуко, ныл йоланжат, кок йоланжат...

в) – Эх, Витя! Йўратыме шўмбелем!.. С высокаторжественным днем ангела... Эше иктаж шўдў ий иле. Кугу айдеме лиймет дене шочмо черемис калыкетым веле ит мондо...

4. Н. Игнатьевын «Савик» романысе герой-влакын лўмыштым ешарыза.

Мўшкыр

Кўсен

Торык

5. С. Чавайнын «Элнет» романыштыже Григорий Петрович могай вальсым шокташ йўратен.

6. С. Г. Чавайнын творчествожым кў тыге аклен?

«Сергей Чавайн – марий сото тулгайык гай йўлен волгалтын, шке йырже шонымаш сескемым шыжыктен, марий поэзий кавашке нўлталте да куатле метеорла мемнан ончыч виян эртыш».

7 *Сылнымут детальлан* определенийым пуыза, пример дене пентгыдемдыза.

8. «Элнет» оперылан либреттым кў возен?

9. Марий поэзийым жанр да формо шотышто кў пойдарен ?

10.Почеламутлан тичмаш анализым ыштыза.

Кок сер

Илыш – энгер гын, кок сержын
Лұмыштым кө каласа?
Порылык – икте.
Вес велжын
Лұмжө тыге дыр – Осал...

Кажне ең, йолвак кынелын,
Шканже йөнаным почеш:
Иктыже – йогынлан мелын,
Весыже – йогын почеш.

Илыш-энгер мучко ийын,
Сержым перна ойыраш:
Кушто налаш уэш вийым,
Кушкыжо йөнлө пызнаш?

Порылык – күкшө вет тудо.
Весыже улыкш, лапка.
Шоно – ўжеш ынде кудо?
...Вүдшө гына, ой лопка!

Геннадий Ояр

Марий литератур
10 класс
Йодыш-влаклан вашмутым аклыме нормо

1. Ёдырамаш корно. Шабдар Осып.
Чын вашмутлан 3 балл.
2. а) Савик. Сморкалов Виктор Иванович.
б) Ёдырамаш корно. Марина.
Кажне чын вашмутлан 4 балл.
3. а) Яндышев. Эренер.
б) Василий Александрович. Элнет.
в) Савик. Савик.
Литературный геройымат, произведенийымат палымылан 2 балл дене.
Чылаже 6 балл.
4. а) Мўшкыр Метрий.
б) Кўсен Пўтыр.
в) Торык Лўоксандр.
Чын вашмутлан 2 балл дене. Чылаже 6 балл.
5. Лесная сказка.
Чын вашмутлан 3 балл.
6. Ким Васин.
Чын вашмутлан 3 балл.
7. Сыльнымут деталь – образым але характерым почын пуаш полшышо посна пале але ўзгар. Нуным автор илыш гыч налеш да геройжо йыр чумыра.
Чын вашмутлан 3 балл, пример дене пентгыдемдымылан 3 балл.
Чылаже 6 балл.
8. М. Якимов, Г. Матюковский, И. Осмин.
Чын вашмутлан 3 балл.
9. Олык Ипай.
Чын вашмутлан 3 балл.
10. Почеламутым лончылымо критерий.

Тема – 1 балл. Идей – 1 балл. Жанр – 1 балл. Кумылын ойыртомже, эмоций тўсшў – 2 балл. Тудын нерген тунемшын шонымыжо – 1 балл. Интонаций – 1 балл. Мут образ-влак – кажне образлан 1 балл гыч, нуным почын пуэн гын, эше кажныжым ик балл дене аклена. Чоҥалтме ойыртом – 1 балл. Жап да кмдык – 2 балл. Троп-влак – кажныжлан 1 балл гыч. Нунын функцийышт – кажныжлан 1 балл гыч. Синтаксический фигур-влак – кажнылан 1 балл гыч, значенийыштым ончыктымылан 1 балл дене ешарена. Ритмика – 1 балл. Рифмика – 1 балл дене кажне ойыртом. Строфика – 1 балл. Фоника – 1 балл дене кажныжым.

1. Пүртүс нерген сүретлыме ужашым могай произведений гыч налме?

Произведенийын авторжым палемдыза.

Мүндыр чодыра үмбалне каватүр алын-чеверын йўла. Ошла олык ший лупс дене чолгыжеш. Пуйто мучкыжо ала-кө йўдым тыгыде шер пырче-влакым шавен коден.

Тўня эше нера, помыжалтме деч ончыч пытартыш чечен омым ужеш. А эр кече үмбачше пушкыдо, куштылго леведыш-тўтырам эплын кудашеш. Шўшпык еш гына шукертсек мура, юарла. Шўшкалтен, шуйдарен колтат – могырет шергылтеш.

Шўшпыкын семыштыже – куан, пиал, тыныс гына. Векат, нунат тиде волгыдо-чевер тўнялан, илышлан, тыныс кавалан, эр тымыклан айдеме семынак куанен юарлат. Кө кеч ик гана колын гын пала: шўшпык семеш шўм-чонет, кап-кылет сурла, куан кумылет шула. Тый ты тўняште эн пиалан улат. Тудлан тауштен, уло кертмын кычкырал колтымет шуэш: «Э-эй-эй! Ош тўня, эр кече! Салам тыланда айдеме деч!» Но уке, от тошт. Тиде тымыкым, тыныс тўням, юарлыше шўшпык ешын ныжыл семжым кўрлмө, пиалан, куан кумылым кенета лўдыктен колтымо, йомдарыме деч лўдат.

2. Нине серыш гыч ужаш-влак могай произведений гыч улыт? Авторжым палемдыза.

Кө деч тиде серыш да көлан адресоватлалтын?

а) «Йōратыме...! Мемнан илыш корнына шижде иктыш ушныш. Тидым тят, мыят ончышо вучен онал. Туге гынат мемнан илышна туге ваш тодалте – нигузеат кок век ойыраш ок лий. Но осал ен-влак мемнам ойырынешт. Тый ик гана кылдышым руал лектынат. Осал ен-влак адак угыч чот, пентгыдырак кылдаш шонат. Нуно тыйым адак Макарлан пуаш тōчат. Тидым мый нигузеат чытен ом керт...»

б) «Поро кече лийже, ...! Кажне арнян тыйын серышетым налам. Тудо мыланем нимо деч шерге: яндар шошо кече гай шўмым ырыкта, кумылым нōлта. Тыйын лыжга шомакет, поро кумылет вийым, ончыклан ўшаным ешара. Шер гай возымо кагаз ластыкет-влакым ала-мыняр пачаш лудам, почеламут семын тунемам, вара арня годым семынем ойлен коштам. Тыге мылам куштылгырак, веселарак, пуйто тый эреак воктенем улат...»

3. Нине ой-влакым могай литературный герой каласен? Могай произведенийыште?

а) «Йўлалтем! – шканем шке пентгыдын каласышым. – Нине лу тетрадьым огыл, эртыше ий-влакым йўлалтем, нуно тыйын илышетым ўмылтышаш огытыл...»

б) Лийын пагыт – стих возалтын

Корно мардежла шала,

Да поэзийын возакым

Олтенам пеле-пула.

в) «Уке, Айдар, олмапу ик гана шошым пеледеш, а мемнан шошына эртен. Тек самырык-влаклан пеледше, мемнан семын нунын олма пеледышым покшым ынже нал.»

4. Ончыктымо герой-влак могай произведений гыч улыт? Произведенийын авторжо да жанржым палемдыза.

Орина, Элыксан, Ямбатыр;

Пигулин, Варя, Саню;

Марина, Виталий, Автор.

5. Валентин Колумбын «Яран кугыза нерген легендыштыже» Яран кугыза могай семўзгар дене шокта?

6. Валентин Колумбын творчествожым кө тыге аклен?

«Пушентге вожын мланде гыч илыше вудым налме семынак, Валентин Колумб поэзий кумылжым калык йылме дене шымартен, тудын деч куатле вийым поген шоген. Калык мутыш лудшылан тувырген шушо орлангыш савырен портылтен.»

7. *Трагедийлан* определенийым пуыза, пример дене пентгыдемдыза.

8. Константин Коршуновын «Кудырчан у́жара» драмыштыже могай ийласе дейвийым ончыктымо?

9. Поэзий нерген могай поэт тыге каласен?

«Поэзий – пагытын воштончышыжо, илышын барометрже».

10. Почеламутлан тичмаш анализым ыштыза.

Телат уке, но але шошо огыл –
«Толшаш мо?» манын, тудо мужедеш.
Но кумылем тетла нимо-нимо ок локтыл:
Кучыкемеш кеч умыл – умыр кужемеш.

Шижмаш чондайым ом нал мые кўсын.
Тек жап эрта, а тудо нелемеш.
Тений пужлен артамже ир пўртўсын,
Тыгак айдеме чон, ойлат, пужлен толеш.

Лийшаш гын теле – шошо гае южшо,
Пеледме годым лум шижде возеш...
Эрла нерген могае шинчанужшо,
Шинча кумен, раш каласен кертеш?

Товагалтеш саманын мундыраже,
Мыняр рончет – тунар пўтырналтеш.
Мыламже, вончымек кенезын эн туражым,
Могае сайлан ўшанаш коদেশ?
Мо дек шер темын – тудым кудалтем мый,
А мом аклем – чот шергырак чучеш.
Кеч-моланат, мо авалта чонемым,
Тек шке ушем да шке акем лиеш.

Чытамсырже – лиям изишак шонышо,
А мыжыкше – пырт чулымрак лиям.
...Пуа шижмашым шыже огыл – шошо, –
Аза гай вийдыме, ава гаяк виян...

Геннадий Ояр

Марий литератур

11 класс

Йодыш-влаклан вашмутым аклыме нормо

1. Геннадий Алексеев. Тулык чон.

Чын вашмутлан 3 балл.

2. а) Элнет. С.Г. Чавайн. Григорий Петрович Веткан Чачилан возен.

б) Ава шӱм. В. Иванов. Мигыта Варушлан возен.

Чын вашмутлан 3 балл дене.

Чылаже 9 балл.

3. а) Варвара Ивановна. Ава шӱм.

б) Лирический герой. Тек москвич ила Москваште...

в) Олика. Чодыра мӱй.

Литературный геройымат, произведенийым палымылан 2 балл дене.

Чылаже 6 балл.

4. а) Кӱдырчан ӱжара. Константин Коршунов. Дrame.

б) Чодыра мӱй. Миклай Рыбаков. Дrame.

в) Арале мыйым, волгыдо юмем! Альбертина Иванова. Поэтический драме.

Чын вашмутлан 3 балл дене. Чылаже 9 балл.

5. Шиялтыш.

Чын вашмутлан 3 балл.

6. Профессор З.В.Учаев.

Чын вашмутлан 3 балл.

7. Трагедийыште пеш виян личность, виян характер-влак сӱретлалтыт. Трагедий геройын але герой-влакын колмышт дене пыта.

Чын вашмутлан 3 балл, пример дене пентгыдемдымылан 3 балл.

Чылаже 6 балл.

8. 1905 – 1907 ийлаште эртыше революций пагыт.

Чын вашмутлан 3 балл.

1. Валентин Колумб.

Чын вашмутлан 3 балл.

10. Почеламутым лончылымо критерий.

Тема – 1 балл. Идей – 1 балл. Жанр – 1 балл. Кумылын ойыртемже, эмоций тӱсшӧ – 2 балл. Тудын нерген тунемшын шонымыжо – 1 балл. Интонаций – 1 балл. Мут образ-влак – кажне образлан 1 балл гыч, нуным почын пуэн гын, эше кажныжым ик балл дене аклена. Чонгалтме ойыртем – 1 балл. Жап да кмдык – 2 балл. Троп-влак – кажныжлан 1 балл гыч. Нунын функцийышт – кажныжлан 1 балл гыч. Синтаксический фигур-влак – кажнылан 1 балл гыч, значенийыштым ончыктымылан 1 балл дене ешарена. Ритмика – 1 балл. Рифмика – 1 балл дене кажне ойыртем. Строфика – 1 балл. Фоника – 1 балл дене кажныжым.